

**QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK NUQTAI NAZARIDAN ALISHER
NAVOIY VA WILLIAM SHAKESPEARE ASARLARIDA
INSONPARVARLIK G'OYALARINING IFODALANISHI**

Kamola Xotamova Baxtiyorovna

Silk Road / magistratura : Management (cultural, natural and mixed heritage)

bitiruvchisi

Samarqand viloyati, Samarqand shahar

jstefanenko774@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada qiyosiy adabiyotshunoslik yondashuvi asosida Alisher Navoiy va William Shakespeare ijodida insonparvarlik g'oyalarining badiiy ifodasi tahlil qilinadi. Har ikki ijodkorning asarlarida inson sha'ni, adolat, ezgulik, muhabbat, bag'rikenglik va axloqiy komillik masalalari yoritilganligi qiyosiy tahlil asosida ochib beriladi. Shuningdek, Sharq va G'arb adabiy tafakkuridagi umumiy va o'ziga xos jihatlar ilmiy nuqtai nazardan baholanadi.

Kalit so'zlar: qiyosiy adabiyotshunoslik, Alisher Navoiy, William Shakespeare, insonparvarlik, adolat, muhabbat, komil inson, badiiy obraz.

Kirish

Jahon adabiyoti taraqqiyotida Alisher Navoiy va William Shakespeare alohida o'rin egallaydi. Ularning asarlarida inson qadri, axloqiy poklik, adolat va ezgulik kabi umuminsoniy qadriyatlar markaziy mavzu hisoblanadi. Qiyosiy adabiyotshunoslik turli xalqlar adabiyotidagi umumiy g'oyalar va badiiy xususiyatlarni aniqlash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan Navoiy va Shakespeare asarlarida insonparvarlik g'oyalarining ifodalanishini o'rganish bugungi kunda ham ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Alisher Navoiy asarlarida insonparvarlik g'oyalari

Alisher Navoiy ijodining bosh g'oyasi komil insonni tarbiyalashdir. Shoirning

"Xamsa", "Mahbub ul-qulub", "Hayrat ul-abror" kabi asarlarida insonning ma'naviy kamoloti, adolatli jamiyat va ezgulik ulug'lanadi. Navoiy nazarida insonning haqiqiy fazilati ilm, odob, saxovat va mehr-shafqat bilan belgilanadi.

"Hayrat ul-abror" dostonida hukmdor adolatli bo'lishi, xalq manfaatini himoya qilishi lozimligi ta'kidlanadi. "Mahbub ul-qulub" asarida esa insoniy fazilatlar, mehr-oqibat, rostgo'ylik va halollik hayotning eng muhim mezoni sifatida talqin etiladi.

William Shakespeare asarlarida insonparvarlik g'oyalari

William Shakespeare Uyg'onish davri gumanizmining yirik namoyandalaridan biri hisoblanadi. Uning "Hamlet", "King Lear", "Othello", "The Merchant of Venice", "Romeo and Juliet" kabi asarlarida inson ruhiyati, axloqiy tanlov, adolat va mehr-muhabbat masalalari chuqur yoritilgan.

Masalan, "The Merchant of Venice" tragediyasida inson qadr-qimmati, kechirimlilik va adolat masalalari asosiy g'oyani tashkil etadi. "King Lear" tragediyasida esa mehr-oqibat, ota va farzand munosabatlari hamda insonning ma'naviy uyg'onishi tasvirlanadi. Shakespeare insonning ichki dunyosini psixologik jihatdan chuqur ochib bera olgan ijodkor sifatida e'tirof etiladi.

Qiyosiy tahlil

Alisher Navoiy va William Shakespeare turli madaniy muhit vakillari bo'lishiga qaramay, ularning asarlarida ko'plab mushtarak jihatlar mavjud.

Birinchidan, har ikki ijodkor insonni jamiyatning eng oliy qadriyati sifatida tasvirlaydi. Ikkinchidan, adolat va ezgulik har ikkala ijodkor uchun bosh mezon hisoblanadi. Uchinchidan, muhabbat insonni ma'naviy kamolot sari yetaklovchi kuch sifatida talqin etiladi.

Farqli jihatlar ham mavjud. Navoiy insonparvarlikni ko'proq islomiy-axloqiy va tasavvufiy qarashlar orqali yoritgan bo'lsa, Shakespeare uni Uyg'onish davri gumanizmi hamda inson ruhiyatining murakkab kechinmalari orqali tasvirlaydi. Navoiyda ideal inson obrazi ustuvor bo'lsa, Shakespeare asarlarida insonning ichki ziddiyatlari va ruhiy kurashlari ko'proq namoyon bo'ladi.

Shunga qaramay, har ikki adibning asarlari insonni ezgulikka, adolatga va

yuksak ma'naviyatga chorlaydi. Aynan shu jihat ularning ijodini bugungi kunda ham dolzarb va umuminsoniy ahamiyatga ega etadi. Navoiy asarlarida inson obrazi ko'pincha ma'naviy yetuklikka intiluvchi, adolat va haqiqat yo'lida kurashuvchi shaxs sifatida gavdalanadi. Shoirning "Xamsa" dostonlaridagi qahramonlar orqali insonning nafs ustidan g'alaba qilishi, ilm va axloq orqali yuksalishi g'oyalari ilgari suriladi. Navoiy uchun insonning ulug'ligi uning mansabi yoki boyligi bilan emas, balki uning qalbi, aqli va jamiyatga foydasi bilan belgilanadi.

Shakespeare ijodida esa inson obrazi ko'proq hayotiy ziddiyatlar, ruhiy kechinmalar va tanlovlar orqali ochiladi. Uning qahramonlari murakkab xarakterga ega bo'lib, ular ezgulik va yovuzlik, vijdon va manfaat, muhabbat va nafrat o'rtasidagi kurashni boshdan kechiradilar. Masalan, "Hamlet" asaridagi bosh qahramon haqiqatni izlovchi, adolatsizlikka qarshi kurashuvchi inson sifatida tasvirlanadi.

Sharq va G'arb gumanizmining umumiy va farqli jihatlari

Navoiy va Shakespeare ijodidagi insonparvarlik g'oyalarini qiyoslashda Sharq va G'arb tafakkurining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish zarur. Sharq adabiy an'analarida inson kamoloti ko'pincha axloqiy poklanish, sabr, qanoat va ma'naviy yuksalish bilan bog'langan. Navoiy ijodida bu jihatlar komil inson konsepsiyasi orqali ifodalanadi.

G'arb Uyg'onish davri adabiyotida esa inson shaxsining erkinligi, uning aql-zakovati va individual imkoniyatlari alohida ta'kidlanadi. Shakespeare asarlarida insonning shaxsiy qarorlari, ichki dunyosi va hayotiy tajribalari markazga chiqadi.

Biroq har ikki adabiy an'anada ham insonning qadr-qimmatini eng oliy mezon sifatida qaraladi. Navoiy va Shakespeare insonni jamiyatdagi faol mavjudot sifatida ko'rib, uni ezgulik va adolat sari chorlaydi.

Badiiy uslub va g'oyaviy yaqinlik

Navoiy va Shakespeare asarlarining badiiy kuchi ularning inson ruhiyatini chuqur tasvirlay olishida namoyon bo'ladi. Navoiy ko'proq ramziy obrazlar, hikmatli fikrlar va falsafiy mushohadalar orqali insonparvarlik g'oyalarini ifodalaydi. Shakespeare esa dramatik konflikt, dialog va psixologik tahlil

yordamida inson tabiatini ochib beradi.

Har ikki ijodkorning til va uslubidagi farqlarga qaramay, ularning ijodiy maqsadi mushtarakdir: insonni yuksak axloqiy qadriyatlarga ega bo'lgan mavjudot sifatida tasvirlash. Shu sababli Navoiy va Shakespeare merosi nafaqat milliy, balki jahon adabiyoti miqyosida ham katta ahamiyatga ega.

Alisher Navoiy va William Shakespeare ijodini qiyosiy o'rganish Sharq va G'arb adabiyotidagi insonparvarlik tamoyillarining o'zaro yaqinligini ko'rsatadi. Har ikki adib inson tabiatini chuqur o'rganib, uning ma'naviy imkoniyatlarini badiiy jihatdan yuksak darajada aks ettirgan. Navoiy komil inson g'oyasini ilgari surgan bo'lsa, Shakespeare insonning murakkab ruhiy olamini ochib bergan. Ularning asarlaridagi insonparvarlik g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Xulosa

Qiyosiy tahlil natijasida Alisher Navoiy va William Shakespeare ijodida insonparvarlik g'oyalari turli badiiy vositalar orqali ifodalanganligi aniqlandi. Har ikki ijodkor inson sha'ni, adolat, muhabbat va ma'naviy komillikni ulug'laydi. Navoiy Sharq ma'naviyati va tasavvuf falsafasiga tayansa, Shakespeare Yevropa Uyg'onish davri gumanistik qarashlarini aks ettiradi. Ularning asarlari bugungi kunda ham insoniy qadriyatlarni targ'ib etuvchi bebaho adabiy meros hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alisher Navoiy. *Xamsa*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU.
2. Alisher Navoiy. *Mahbub ul-qulub*. – Toshkent: O'zbekiston.
3. William Shakespeare. *Hamlet*. – London: Arden Shakespeare.
4. William Shakespeare. *King Lear*. – London: Arden Shakespeare.
5. William Shakespeare. *The Merchant of Venice*. – London: Penguin Classics.
6. Qayumov A. *Alisher Navoiy ijodi*. – Toshkent: Fan.
7. Wellek R., Warren A. *Theory of Literature*. – New York: Harcourt Brace.